

12. Стендаль. В. Скотт и «Принцесса Клевская». Собр. соч., т. 9, Л., 1938.
13. Тарнавський М. Майстерність психоаналітичного аналізу чи ілюзія психологізму? (Два приклади: Панас Мирний і Нечуй-Левицький) // Слово і час. – 1992. – №10. – С.28 – 32.
14. Ткаченко-Ходкевич Н. Передмова до роману «Карло Сміливий» / Н. Ткаченко-Ходкевич. – К., 1929. – С. 3-6.
15. Чернышевский Н. Г. Полное собрание сочинений в пятнадцати томах, т. III. М., 1947. – 884 с.
16. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 року. – Львів, 1910.

Summary. This article envisages the artistic comprehension and psychological depths of the heroes' characters of W. Scott's and M. Staritsky's historical novels, investigates the idea of M. Staritsky's being able to penetrate deeper into human psychology and to convey inner feelings of his characters in better way.

Key words: psychologism, dialectics of the soul, inner state of characters, inner world.

Отримано: 14.09.2012 р.

УДК 821.161.2.09(075.8)

Л.І.Починюк

ПРОБЛЕМА ДОБРА І ЗЛА У ДРАМІ В.ВИННИЧЕНКА «ЧОРНА ПАНТЕРА І БІЛИЙ МЕДВІДЬ»

У статті осмислюються актуальні проблеми європейської літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття, серед них – проблема пошуку сенсу життя, проблема переоцінки життєвих пріоритетів, питання добра і зла в суперечливому духовному світі художника в драмі В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь».

Ключові слова: ідеологічна драма, філософська концепція, особистість, суспільство, мораль, етика, конфлікт, ідеал, гуманізм, образ, характер.

В.Винниченко посідає виняткове місце в українському літературному процесі початку ХХ ст. і, особливо, в історії української драматургії. Його твори значною мірою сприяли модернізації тогочасного українського театру, виведенню його на європейський рівень. В.Винниченко, експериментальна творча натура якого цілком суголосна духові епохи, виявляє себе блискучим новатором уже в своїх ранніх творах, до яких виявляла постійний і жвавий інтерес літературна громадськість.

Появу перших творів В. Винниченка вітали І.Франко і Леся Українка. «І відкіля ти такий узявся?» – щиро дивується авторитетний український критик І.Франко, звертаючись до В.Винниченка. І додає: «Серед млявої, тонко-артистичної та малосилої або ординарно шаблонуваної та безталанної генерації сучасних українських письменників раптом виринуло щось таке дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками, що не сіє кризь сито, а валить валом, як саме життя, в суміш, українське, московське, калічене й чисте, як срібло, що не знає меж своїй обсервації і границь своїй пластичній творчості, і відкіля ти взявся у нас такий? – хочеться запитати д. Винниченка» [17, 139]. А М.Коцюбинський у 1909 р. писав: «Кого у нас читають? Винниченка. Про кого скрізь йдуть розмови, як тільки річ торкається літератури? Про Винниченка. Кого купують? Знов Винниченка» [10, 50].

Експериментально-психологічна драматургія В.Винниченка тяжіє до традицій новітньої європейської драми Г.Ібсена, М.Метерлінка, Г.Гауптмана, А.Стріндберга, А.Чехова, Лесі Українки. Він досить вправно оволодів мистецтвом створення захоплюючого драматичного сюжету, надає йому філософської глибини, гостроти морально-етичних колізій, динамізує дію. В.Винниченко писав Є.Чикаленку 18 листопада 1910 р.: «В мені починає загорятись завзятість. Хай ще дві-три проби, але мушу ж я схопити те, що із філософських трактатів робить п'єси. Гауптман, Ібсен теж беруть ідею і воплощають її в дію й образи» [11]. Наводячи ці слова, В.Панченко справедливо зауважує, що В.Винниченко, коли прагнув звірити себе з Ібсеном і Гауптманом, обирає позначку на належній творчій висоті [15, 160].

Не пориваючи з європейськими традиціями, Винниченко все ж торує самобутній шлях у драматургії. Прикметною для його драм стає інтелектуальність, умовність, поглиблена саморефлексія, словесна гра, зануреність у стихію реальних конфліктів та душевних драм, соціальної дисгармонії.

Проте, як відомо, творчість письменника не афішувалася за радянських часів як з ідеологічних, так і з естетичних міркувань. А тому й досі залишається широкий простір і

можливості досліджень та інтерпретацій творчої спадщини митця, зокрема й такої багатогранної і глибокої, як його драматургія. І чи не найбільшою мірою це стосується п'єси В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь», написаної драматургом 1911 року, що не випадково приковує до себе пильну увагу літературознавців.

Зокрема, питання ідейно-тематичного спектру, філософської проблематики та експериментальної поетики драматичних творів письменника стають об'єктом дослідження у працях О.Гнідан та Л.Дем'янівської [6], В.Гуменюк [7], Г.Костюк [9], Є.Лохіної [13], Т.Свербілової [16], Л.Мороз [14], Л.Барабан [1]. Безпосередньо ж драму В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь» у різних ракурсах студіюють О.Брайко («Характери героїв драми») [4], А.Бондаренко («Художнє новомислення п'єси: дар інстинкту й інстинкт дару») [3], О.Башкір'ова («Проблема взаємодії митця і суспільства в драмі») [2], О.Ковальчук («Гримаси танатологічного: краса у лабіринті смерті») [8].

Однак ці студії далеко не вичерпують глибини проблематики, складності і суперечності образів-характерів, окреслених у п'єсі, унікальності її архітектоніки. Серед химерного хитросплетіння закодованих у творі проблем особливо вирізняється проблема добра і зла, що має у драмі В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь» численні вияви. Саме ця проблема і є ключовою у нашому дослідженні.

Поляризація поняття добра і зла простежується з самої назви твору: богемні імена героїв драми уже своєю чорно-білою символікою викликають у читача відчуття внутрішньої колізії, що неодмінно має вилитися у серйозне конфліктне протистояння, і що, власне, й стається з плином сюжету.

Далі й портретні характеристики центральних героїв твору, які подаються автором у ремарках до першої дії драми, підтверджують задекларований у назві принцип полярності, що поступово ставатиме домінуючим у п'єсі. Художник Корній Каневич (Білий Медвідь) – «великий, трохи незграбний, мішкуватий, має довге пишне біле волосся, як грива»; дружина Каневича Рита (Чорна Пантера) – «дуже тонка, гнучка, одягнена в чорне, лице з різкими рисами, розвиненими щелепами; лице жагуче, майже дике і грубе, але гарне» [5, 273]. Проте традиційне кольористичне асоціювання добро/біле – зло/чорне у драмі «Чорна Пантера і Білий Медвідь» свідомо й експериментально порушується автором, відразу ж створюючи ефект парадоксальності дії, що інтригує читача і поглиблює філософічність і без того екстравагантної п'єси. Штучно створене драматургом враження «перевернутого світу» підсилюється й авторським окресленням інших характерів драми, що наповнюють середовище паризького мистецького «*beau monde*», зокрема – Сніжинки і Мігуелеса.

Сніжинка – «гарна» і «ясно-біла». Однак ця білість різко і неприємно опошлюється подальшою авторською характеристикою: «вся пухка і жвава, з яскраво-червоними губами. Рухи повільні і граціозні, як лет сніжинок, вбрана з тонким і випещеним смаком, любить собою й почуває владу своєї краси і привабливості» [5, 276].

Перед читачем, фактично, вимальовується образ тривіальної, хоча й не без претензії на «вибраність», повії. «Білість» її образу немає нічого спільного з традиційною асоціацією «чистоти», яка навіюється поняттям «білого», це, швидше, примітивна, навіть фізіологічна «стерильність», що позбавлена віталістичної ваги і плідності. А її напускна «легкість» – не що інше, як байдужо-споживацьке сприйняття світу і життя. І вже далеко не в'яжеться ця «легкість і білість» з її цинічно-хижацьким полюванням на жертву (Білого Медведя), яку собі нагледіла, а також її жорстоко-криваве змагання проти всіх тих цінностей – «любові», «сім'ї», «материнства», що складає увесь сенс життя Рити Каневич, яку в цьому богемному середовищі посправжньому, хоча й кволо, підтримує і розуміє один лише Мігуелес, якраз «смаглявий» юнак.

Крім того, «легкість» Сніжинки викликає ще й асоціацію «пластичності», властиву пантері, а отже, у драмі накреслюється ще один ракурс протистояння, – протистояння двох «пантер»: «Чорної» і «Білої», що навіює ще глибші асоціації, закладені в цих давніх символічних кодах.

Таким чином, можемо констатувати, що проблема добра і зла є однією з ключових у драмі В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь» і вимагає додаткових глибоких розмислів. Тому нашу студію можна вважати лише початковими загальними заувагами до подальшого серйозного, концептуального осмислення цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. Барабан Л. Драматургія Володимира Винниченка: новий погляд / Л.Барабан // Український театр. – 2002. – № 4-5. – С. 32.
2. Башкір'ова О. Проблема взаємодії митця і суспільства в драмі В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь» / О.Башкір'ова // Вісник Київського університету ім. Т.Шевченка. – 1991. – № 3. – С.125-130.
3. Бондаренко А. Художнє новомислення п'єси: дар інстинкту і інстинкт дару [В.Винниченко «Чорна Пантера і Білий Медвідь»] / А.Бондаренко // Дивослово. – 2005. – № 8. – С. 51-53.

4. Брайко О. Драма В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь»: характери героїв твору / О.Брайко // Українська мова та література. – 1997. – № 4. – С.5-7.
5. Винниченко В. Чорна Пантера і Білий Медвідь // Винниченко В. Вибрані п'єси / В.Винниченко. – К.: «Мистецтво», 1991. – С.271-330.
6. Гнідан О.Д. Володимир Винниченко. Життя, діяльність, творчість / О.Д.Гнідан, Л.С.Дем'янівська. – К.: «Четверта хвиля», 1996. – 252 с.
7. Гуменюк В. Європейська модерна драма як тло творчих пошуків В.Винниченка / В.Гуменюк // Всесвіт. – 2002. – № 1-2. – С. 169-180.
8. Ковальчук О. Гримаси танатологічного: краса у лабіринті смерті: [два автори про один твір – п'єсу В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь»] / О.Ковальчук // Дивослово. – 2005. – № 8. – С. 45-50.
9. Костюк Г. Володимир Винниченко та його доба / Г.Костюк. – Нью-Йорк, 1980. – 280 с.
10. Листування М.Коцюбинського з В.Винниченком // Радянське літературознавство. – 1988. – № 2. – С. 50.
11. Листування Володимира Винниченка з Євгеном Чикаленком // Інститут рукописів Національної бібліотеки ім.В.Вернадського. – Фонд 293. – Справа 73-183; Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Фонд 1823. – Опис 1. – Справа 35.
12. Листування Володимира Винниченка з Люсею Гольдмерштейн //Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Фонд 1823. – Опис 1. – Справа 28-29.
13. Лохіна Є. Пошуки морального абсолюту: [ранні драми В.Винниченка] / Є.Лохіна // Слово і час. – 2001. – № 10. – С. 43-50.
14. Мороз Л. «Сто рівноцінних правд»: парадокси драматургії Володимира Винниченка / Л.Мороз. – К.:»Віпол», 1994. – 206 с.
15. Панченко В. «Я хочу собою возвеличити українське...»: риси психологічного портрета Володимира Винниченка / В.Панченко // Березіль. – 1997. – № 11-12. – С.160.
16. Свербілова Т. Персонажі Винниченкових п'єс – кати чи жертви? / Т.Свербілова // Слово і час. – 1993. – № 5. – С. 32-40.
17. Франко І. Новини нашої літератури: Володимир Винниченко / І.Франко // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 38. – Кн. 10. – С. 139-141.

Summary. The article are comprehended the actual problems of European literature of the late 19th – early 20th century, among them – the problem of search the meaning of life, the problem of reevaluation of vital priorities, the questions of good and of evil in the contradictory spiritual world of the artist in the drama of V.Vynnuchenko «Black Panther and White Bear».

Key words: ideological drama, philosophical concept, person, society, moral, ethical, conflict, ideal, humane, image, character.

Отримано: 17.09.2012 р.

УДК 82.09 (477)

І.В.Приймак

ПОЕТИЧНА ТВОРЧІСТЬ ПЕТРА ПОПОВИЧА-ГУЧЕНСЬКОГО Й РОЗВИТОК БАРОКОВОГО ВІРШУВАННЯ У XVII СТ.

У статті досліджується поетична творчість подільського письменника XVII ст. Петра Поповича-Гученського у ракурсі барокової поетики, зокрема проаналізовано його «Вірші ніщенські утішні», які належать до сатиричної поезії «низового» бароко.

Ключові слова: бароко, Петро Попович-Гученський, сатиричні вірші.

Найбільший період у суспільно – літературному процесі, що охоплює вісім століть (XI – XVIII ст.) із тисячолітньої історії вітчизняного письменства становить давня українська література. За цей час національне письменство успішно пройшло всі етапи розвитку й становлення, у ньому органічно розвинулися культурно-історичні епохи (Середньовіччя, Ренесанс, Бароко)*.

* Сучасні вчені, такі як В. Яременко і В. Шевчук розвинули вчення про культурно-історичну епоху як «хронологічно означений час, у якому певні культурно-стильові явища заявляють про себе, проходять етапи становлення, періоди розвитку, досягають вершинних здобутків та панівного становища і, вичерпавши себе, занепадають під тиском нових культурно-стильових тенденцій, зрештою, і літературних мод, інтелектуальних повів, нових культурно-естетичних ідеалів, а часом і суспільно-політичних чинників».